

МЕТОДИЧКИ АКЦЕНТИ У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА КОД ГОВОРНИКА РУСКОГ ЈЕЗИКА

У раду се разматрају методички аспекти наставе српског као страног језика за одрасле говорнике руског језика. Дат је кратак преглед историјског развоја методике наставе код руских говорника и опис њеног савременог стања. Скреће се пажња на изазове са којима се суочила методика наставе српског језика након наглог пораста интересовања за учење српског језика, међу којима је недостатак наставних капацитета, односно квалификованих кадрова, неприлагођеност материјала, неразвијена свест о стручним компетенцијама наставника, као и недостатак координације између институција које се баве наставом српског као страног језика.

Један од кључних методичких проблема јесте некритичка примена општих метода наставе страних језика без уважавања структурних и културолошких специфичности учесника наставног процеса. У раду се истичу предности усмереног и интегралног приступа, заснованог на оријентацији ка кориснику, познавању руско-српских језичких и културолошких контраста и употреби адекватних наставних материјала. Успешност исхода зависи од правилног распоређивања методичких акцената и рада на превенцији интерференције на нивоу фонетике, морфологије, синтаксе, лексике и прагматике. Рад садржи примере потенцијалних грешака и препоруке за ефикасније и брже усвајање језичких правила. Посебна пажња посвећена је андрагошком аспекту наставе, односно специфичностима рада са одраслим ученицима и психолошким факторима који утичу на процес учења.

Предложене препоруке имају практичну примену у настави и доприносе унапређењу обуке наставника у области андрагогије, развоју методике наставе српског као страног језика, наставе блискосродних језика, наставе код конкретних језичких парова, наставе словенских језика, опште методике наставе и истраживању других језичких аспеката словенских језика.

Кључне речи: српски као страни језик, методика наставе српског језика, руски говорници, одрасли ученици, курсна настава, андрагогија, интерференција.

This paper examines the methodological aspects of teaching Serbian as a foreign language to adult Russian-speaking learners. It provides a brief overview of the historical development of teaching methodologies for Russian speakers and describes their current state. Particular attention is paid to the challenges that have emerged due to the growing interest in learning Serbian, including a shortage of qualified instructors, inadequate teaching materials, limited awareness of teachers' professional competences, and a lack of coordination among institutions involved in Serbian language instruction.

* <https://orcid.org/0000-0002-4788-5497>

A key methodological issue is the uncritical application of general foreign language teaching methods without regard for the structural and cultural specificities of learners. This paper highlights the benefits of a targeted and integrated approach based on learner-centered instruction, an understanding of Russian-Serbian linguistic and cultural contrasts, and the use of appropriate teaching materials. Successful learning outcomes depend on the proper distribution of methodological emphasis and systematic efforts to prevent linguistic interference at the levels of phonetics, morphology, syntax, lexicon, and pragmatics. The study also presents examples of potential learner errors and recommends strategies for more effective and accelerated acquisition of linguistic rules. Special attention is paid to the andragogical dimension of teaching, particularly the unique challenges of working with adult learners and the psychological factors that influence language acquisition.

The proposed recommendations have practical applications in language instruction and contribute to the improvement of teacher training in andragogy, the advancement of Serbian as a foreign language methodology, the teaching of closely related languages, instruction in specific language pairs, Slavic language pedagogy, general teaching methodology, and further research into the linguistic aspects of Slavic languages.

Keywords: Serbian as a foreign language, methodology of teaching Serbian, Russian speakers, adult learners, course-based teaching, andragogy, interference.

1. Уводне напомене

Интересовање странаца за српски језик последњих неколико година остаје стабилно високо. Већину ученика у Србији чине говорници руског језика, чији се број знатно повећао након геополитичких промена 2022. године.¹ Међутим, тенденција пораста интересовања се осетила много раније – већ се од 2017. у Руском центру за науку и културу организује настава српског језика за изворне говорнике руског као одговор на њихове потребе. Највећи број заинтересованих чине одрасли ученици.

Пораст интересовања за учење српског као страног језика у Србији указао је на бројне проблеме у том делу организације наставе. Најзначај-

1 Након фебруара 2022. године, у Србију се доселио велики број говорника руског језика, такозваних релоканата, што је довело до значајног пораста интересовања за учење српског као страног језика. Тачан број је тешко проценити: евиденција Амбасаде РФ укључује грађане који су се ту сами пријавили, док Управа за странце МУП-а РС фиксира њихове захтеве за дужи боравак. Многи руски држављани бораве у земљи у статусу туриста који се обнавља процедуром изласка и поновног уласка у земљу на сваких 30 дана. Миграције су и даље у току, а медији дају различите процене: од 150.000 људи (Politika 24.8.2023, *Број руских држављана у Србији премашио 150.000*, <https://www.politika.rs>), до 220.000 (Танјуг. 28.3.2024, *У Србији борави преко 220.000 руских држављана*, <https://www.tanjug.rs>), односно 370.000 људи (BBC 3.3.2025, *Руси у Србији: Како изгледа живот 370.000 нових становника*, <https://www.bbc.com/serbian>).

нији међу њима су недовољни наставни капацитети,² недостатак квалификованих предавача, методичких приручника и ограничен избор материјала за одрасле, нарочито за руске говорнике. Многи наставници без одговарајуће специјализације силом прилика су се нашли у ситуацији да постану предавачи српског као страног језика. Ослонац на наставу српског као матерњег, неодговарајући материјали и недостатак искуства са странцима оживели су старе заблуде: да се српски може предавати одраслим странцима као деци која га уче као матерњи у школама, да сваки изворни говорник има наставне компетенције, да се језик лако учи читањем дечјих књига (бајки и др.), иако оне често обилују архаичним облицима.³

Недостатак савремених наставних материјала за говорнике руског језика иницирао је припрему грађе која је 2022. уобличена у уџбеник *Говори српски да те цео свет разуме* (Шапић 2024а). Касније је објављен *Говори српски да те цео свет разуме 2* за напредни ниво (Шапић 2024б). Оба уџбеника су у складу са методичким принципима који се излажу у овом раду.

2. Историјат наставе српског језика код говорника руског језика

Пре једног века, у Краљевству СХС нашли су уточиште руски белоемигранти. Државна комисија на челу са Александром Белићем настојала је да њиховој деци обезбеди места у школама, а родитељима посао, без обзира на то који су језик говорили (Арсенјев 2018).

О томе како су емигранти учили српски језик нема много података, али су очигледно имали потребе за наставним средствима. Већ 1920. у Београду излази *Кратка српска граматика за Русе (Краткая сербская грамматика для русских: съ текстами и словарчиком къ нимъ)* С. Куљбакина⁴ (Куљбакинъ 1920), а 1921. у Мостару уџбеник *Како научити српски* Н. Акајомова (*Николай Акаемовъ. Как научиться по-сербски – сербская грамматика со словаремъ русско-сербскихъ омонимовъ*, цит. према: Грицкат 1994). Несумњиво, била је то велика помоћ у учењу, односно, по речима И. Грицкат, „прихватању” српског језика (Грицкат 1994: 189) између два рата.

2 В. саопштење Центра за страни језик на <https://learnserbian.fil.bg.ac.rs/>: *Due to the increased demand for Serbian language classes we are forced to limit the number of available places for each level of instruction.*

3 Идеја да се српски учи на такав начин често долази од стране самих ученика, али и од оних који су се случајно нашли у улози наставника српског као страног језика.

4 Стјепан М. Куљбакин се бавио истраживањима српског језика и историје још у својој домовини, где је издао хрестоматију (Куљбакин, *Сербский язык. 2. Хрестоматия / сост. проф. С.М. Куљбакин, 1915*) и уџбеник (Куљбакин, 1917).

Настава српскохрватског језика одвијала се и у Русији. Идеју ширења словенске културе подржала је породица Толстој по повратку из српске емиграције – И. И. Толстој је 1957. постао аутор најбољег до данас српскохрватско-руског речника (Толстой 1970), а Н. И. Толстој, рођен у Вршцу, етнолингвиста светског гласа. Катедру за словенску филологију на Московском универзитету „Ломоносов” дуги низ година је водио В. П. Гутков, ученик оснивача катедре С. Б. Бернштејна, истакнути србкroatиста и дугогодишњи председник Асоцијације пријатеља Југославије, а његови сарадници Т. П. Попова, Г. П. Тиртова, С. А. Жук и други генерацијама студената пренели су љубав према српском језику.

Интензивирање економске сарадње у постсовјетско време подстакло је интересовање за српски језик у нефилолошким круговима. Долазак руских компанија и појединаца створио је нови контингент ученика српског језика. Захваљујући дигитализацији, обука, раније привилегија ђака и студената, пренела се у заједнички виртуелни простор. Пандемија 2019. је учинила да и рад и учење на даљину постану уобичајена пракса. *Непрекидно образовање* је постало парадигма 21. века, а сви програми су почели да се прилагођавају *кориснику* (Шапић 2023).

Данас велики број школа и појединаца нуде услуге наставе онлајн и уживо – нажалост, неретко без неопходних квалификација и вештина.

3. Методика наставе српског језика

Развој методике српског као нематерњег језика подстакнут је почетком 20. века укључивањем националних мањина у домаћи образовни систем. Једно од првих практичних остварења методике српског као нематерњег језика домаћих аутора постао је *Уџбеник за српско-хрватски језик у мањинским основним школама у Краљевини Југославији 1 и 2* Јована Искруљева и Андрије М. Огњановића (1936–1938) (Ломпар 2023). Ово дело је значајно, поред своје главне намене, и по томе што је потреба за другачијим приступом српскохрватском језику препозната „изнутра”, односно по први пут начињен је искорак из сопствене лингвокултуре.

Методика наставе страних језика прешла је дуг пут од граматичко-преводног до комуникативног метода. Како је први проглашен застарелим, превођење је махом искључено из процеса учења, а с њим и ослонац на матерњи језик. Директан метод који је настао као одговор на граматичко-преводни инсистирао је да странци „размишљају” на страном језику, чак и када га још нису савладали. Тренд унификације наставе – примена истих метода, планова, универзалних уџбеника за говорнике различитих језика са енглеским као језиком-посредником, без узимања у обзир националних карактеристика – развијао се заједно с глобализацијом, тј. ширењем западњачке културе.

Интернет, музика, филмска продукција уз очување оригиналног звука и пословна комуникација популаризовали су енглески језик широм света. Природно се уз то развијала и методика његове наставе која се проширила на друге језике, укључујући српски.

Чињеница да типолошке разлике међу српским и енглеским траже различит приступ има велики значај за методiku. Учење флективног српског захтева морфолошку анализу, што одређује структуру, типове и обим вежбања падежних и глаголских облика. Ипак, све до почетка 21. века настава српског као страног ослања се на искуства европских, несловенских језика и делом на истраживања српског као матерњег језика (Крајишник 2016: 9).

Данас научну парадигму методике наставе српског као страног језика чине теоријски радови о настави словенских језика (Раичевић 2007; Пассов, Кузовлева 2010), зборници *Српски као страни у теорији и пракси I–V* (2007–2023) и друге публикације (Ломпар 2021). Недостају радови посвећени проблемима андрагогије – подучавања одраслих (уп. Кулинка 2023; Алексеева, Николашкина 2022; Мезенцева, Зиязова 2015; Оберемко, Малютина 2021). Такође, потребна су истраживања која би допринела бољем дефинисању различитих унутрашњих аспеката наставе српског као страног језика, наставе код конкретног језичког пара у контакту, наставе инословенских језика, наставе блискосродних језика и другим општим и специјализованим областима, чиме би се унапредила обука предавача и побољшао квалитет наставе у пракси.

4. Наставни процес у групи одраслих руских говорника

4.1. Курсна настава

Иако су курсеви страних језика у експанзији, овај облик наставе и практични резултати остају ван фокуса научних и институционалних кругова који би координисали и лиценцирали делатност школа и појединаца. Изузетак представљају Центри за српски језик Универзитета у Београду и Универзитета у Новом Саду који улажу напоре у размену искустава кроз наведене зборнике. Подучавање странаца у Србији, а посебно одраслих, балансира на границама надлежности српских и страних институција, иако одрасли странци боравком и радом у овој земљи постају чланови друштва, интегришу се у српску културу и посредују у интеркултурном дијалогу.

Како су кључни принципи наставног процеса и опште смернице, као што су развој говорних вештина, постепено увођење градива, структурирање часа и сл. детаљно обрађени у литератури (Пассов, Кузовлева 2010; Раичевић, 2007; и др.), овде истичемо ставове, специфичне за рад са одраслим руским говорницима у интеркултуролошком и лингвистичко-методичком аспекту.

4.2. О субјекту наставе

Одрасли, за разлику од деце, језик усвајају свесно и очекују да курс буде јасно структуриран, циљеви прецизно дефинисани, а знања практично примењива. Руски образовни систем, који већ познају, истиче дисциплину и одговорност, што може утицати на њихова очекивања у настави.

Важан аспект наставе је партнерски однос између наставника и субјекта наставе.

У групи се могу наћи и млађи и старији ученици, али ће интеракција бити боља међу ученицима сличних година, што се одражава у задацима за импровизацију дијалога. На брзину усвајања градива код одраслих утичу бројни фактори: индивидуалне особине, уједначеност групе, језичко предзнање, филолошка знања, искуство у учењу језика, познавање словенских језика, социјални фактори. Старији ученици могу спорије усвајати градиво услед опадања когнитивних способности, али њихова одговорност и посвећеност учењу то компензују.

Рад са одраслима тражи развијену интеркултурну компетенцију чији је важан сегмент – психолошки.

4.3. Психолошки фактори

Мотивација одраслих ученика повезана је са њиховим циљевима, те је најизраженија на почетку курса (изузетак чине они који се укључују без јасне намере, што није реткост међу руским говорницима, где је језичка обука – као и чланство у библиотеци, музичко образовање и сл. – део културних навика).

Мотивација код одраслих се црпи из задовољавања дубоких потреба учења – откривања језика као културног кода нације, упознавања нових људи, бољег разумевања сопственог идентитета кроз поређење језика и култура. Ипак, мотивација се мора одржавати, јер тешкоћа учења може да поремети баланс.

Елементи *едјутејнмента*⁵ могу бити ефикасан начин за смањење тензије и побољшање ангажованости, али разумно коришћене. Тако, није продуктивно потрошити 15 минута часа на регистрацију у онлајн апликацију ради прављења колективног „облака речи”. Учење може и мора да буде забавно, али не може се побећи од напора, које, уосталом, пружају осећај задовољства резултатима и подстицај за наставак „тренинга”. *Едјутејнмент* се постиже кроз духовите текстове са неочекиваним преокретима, динамично представљене културно-историјске реалије, заједничко коментарисање

5 Термин је настао од споја речи *education* и *entertainment* и означава метод учења кроз забавне формате – игре, квизове и томе сл.

илустрација са комуникативним потенцијалом, ситуационе игре (*замислите да сте се срели након 5 година, питајте друга чиме се сада бави и како живи*). За одрасле руске говорнике посебно је привлачна етимологија, јер преко лексичких паралела откривају особине свог, руског језика, што доживљавају као додатни „бонус” на часовима српског.

Одрасли људи су остварени у професионалним и личним сферама и могу се осећати непријатно због откривања својих слабости (лоше памћење, споро разумевање) пред наставником и групом. Тактичност пружа подршку и ствара подстицајну атмосферу на часу.

Поједини фактори (склоност ка перфекционизму, страх од неуспеха, припадност „привилегованом” социјалном слоју) могу довести до тога да ученик наставу доживљава као услугу, а предавача сматра одговорним за исходе. Чак и када то није случај, ученицима се предочи да је успех у великој мери условљен личним трудом, док је наставник ту да их усмерава и подстиче.

Пријављивање на курс не значи и психичку спремност ученика којима је неретко потребно да савладају унутрашњи отпор. Такви ученици почињу као пасивни „посматрачи”, а језик им изгледа егзотично и смешно. Тек након извесног времена развијају поверење према наставнику и укључују се у рад. Тај период је критичан, јер почетно неприхватање кључних језичких структура касније кочи напредак.

4.4. Планирање, циљ и динамика

Планирање наставе је од кључног значаја јер одрасли ученици немају увида у обим градива које треба да савладају, нити у време потребно за развој комуникативних вештина. Задатак наставника је да прецизира циљ блока наставе и учини га мерљивим. То је посебно важно када ученик сам формулише неодређен циљ попут „желим да научим језик”.

Савремени начин живота диктира очекивања да се језик научи за кратко време, што користе и разне рекламе које обећавају брзе резултате. Међутим, нема доказа да је напредак технологије убрзао неурофизиолошке процесе у делу усвајања језика. Напротив, страхује се да ослањање на електронске подсетнике и преводилачке апликације смањује способност памћења.

Без обзира да ли је крајњи циљ основна конверзација или рад у Србији, неопходно је усвајање основа граматике и лексике. Правила се могу изложити и за један час, али без утврђивања и понављања неће довести до развоја говорних вештина. Време учења не мери се бројем обрађених лекција или часова сабијених у кратак период, већ развијањем вештина и комуникативних стратегија.

Дозирање информација је боље од исцрпног објашњавања, јер превише података доводи до дисперзије знања. У складу са *принципом једне теш-*

коће, фокус се усмерава или на лексички, или на граматички аспект, осим у почетним фазама када је тај принцип теже применити.⁶ Зато се на првом часу се уводи неколико готових фраза које дају осећај да је нешто научено и граде језичко самопоуздање. На пример, *баи ми се свиђа овде* добар је одговор на питање које Срби готово увек постављају странцима: *Како вам се свиђа овде?*

Оптимална динамика наставе од 3 пута недељно ствара умерен притисак, одржава континуитет без презасићења и омогућава одраслима да напредују уз друге обавезе. Тек за око 3 месеца стичу утисак „скоро потпуног” разумевања говора,⁷ пасивна лексика постаје активна, а стратегија избора познатих облика омогућује продукцију говора. Овај напредак ствара нову мотивацију на месту почетничког ентузијазма који временом опада.⁸

4.5. Наставна средстава

Уџбеник није само наставно средство, он је и носилац метода. Кроз уџбеничке текстове и вежбе градиво се уводи постепено, спирално и фокусирано. Чињеница да ниједном наставнику ниједан уџбеник не одговара у потпуности говори само о томе да се сваки материјал (чак и сопствени) мора адаптирати сваком следећем часу и свакој групи реципијената. Ипак, основнац на одређени редослед граматичких и лексичких блокова даје систематичност, континуитет и динамику, спречавајући прескакање градива. Осим тога, неопходно је усавршавати вештину коришћења уџбеника као алата.

Покретање курсева српског језика у РЦНК (2017) показало је да постојећа српска и руска издања, иако квалитетна, нису у потпуности у складу са циљевима, садржајем, динамиком и очекиваним исходима наставе за од-

6 Само за грађење исказа *Извините, нисам донео стари пасош* потребно је: знање лексике, учтивих израза, рода и броја именица и придева, акузатива м.р. (живих и неживих именица), перфекта за 1. л. једн. употребе глагола *јесам*, негације, рекције глагола, императива 2. л. мн.

7 Према психолошким истраживањима, овако прецењена процена сопствене компетенције може се објаснити такозваним *Данинг-Кригеровим ефектом* (Kruger, Dunning 1999), који означава тенденцију појединаца да високо оцењују своје способности у областима у којима им недостаје стварна компетенција, услед недовољно развијене метакогнитивне свести о сопственом незнању. У лингвистичко-педагошком контексту овај феномен ствара илузију владања језиком, иако је активна продукција ограничена. Иако ова појава није била предмет формалних анкетних истраживања, она се доследно уочава у дугогодишњој наставној пракси аутора и његових колега као стабилан образац понашања одраслих полазника. Одрасли ученици имају потребу за самоевалуацијом и често поделе своја запажања са наставником. Иако није објективно тачна, ова илузија може деловати подстицајно и на ученика и на наставника.

8 О опадању мотивације код учења страних језика в. бројна истраживања психолошких аспеката учења (нпр., Krishnan at all 2023; Raby 2015).

расле говорнике руског језика у Србији (за преглед српских уџбеника в. К. Ђорђевић (2018), А. Новаковић (2021); руска издања В. В. Чарски (Чарский 2013), О. И. Просвирина (2018)). То је подстакло развој другачијег приступа и издање нових уџбеника *Говори српски да те цео свет разуме 1* (1. изд. 2022) и 2 (Шапић 2024а, 2024б). Потреба за обнављањем уџбеничког фонда препозната је и у Русији (Зимодро, Миличевич, Јакушкина 2023).

Уџбеници *Говори српски 1* и 2 засновани су на материјалу прилагођеном руским говорницима,⁹ иако нису намењени само њима. Руским ученицима, међутим, одговара сама структура и садржај градива. Наиме, већа се пажња посвећује руско-српским контрастима (помоћни глаголи, морфолошки облици, међујезичка хомонимија), док се области са очекиваним позитивним трансфером (препознатљива лексика, заменица *свој*, вид глагола) обрађују брже. Уџбеници садрже велики број вежби, укључујући и оне на крају сваке књиге, а теме су повезане са српском културом, у коју се ученици интегришу. Књиге су у потпуности на српском језику (осим једне стране у првој књизи са описом фонетике која је поновљена на руском), повремених алузија на руску културу и неких руских ликова. Књиге заједно покривају око 380 академских часова. Прва књига води до нивоа Б1+ у погледу лексике, граматике, тема и развијености компетенција, док су сложеније теме које се понекад сврставају у Б1 (футур II, условне реченице, индиректни говор итд.) остављене за другу књигу где су обрађене кроз бројне вежбе.

Оба уџбеника имају сличан концепт и структуру с интегрално представљеним нивоима и комуникативно усмереним, компактним и концентрисаним градивом. Концепт је детаљно представљен у уводној речи уџбеника *Говори српски 2*:

„Уџбеник *Говори српски 2 да те цео свет разуме* намењен је странцима који уче српски језик од нивоа Б1+ до Б2/Ц1, одраслима без филолошког образовања. Он чини једну целину са уџбеником *Говори српски да те цео свет разуме* (2022, 2023, 2024), чије градиво допуњује тематски и граматички. Писан је ћирилицом – званичним српским писмом, али садржи и текстове писане латиницом. Ћирилица, граматички акценти и вежбе за спречавање интерференције олакшавају учење говорницима руског језика, али је уџбеник погодан и за говорнике других језика. Може се применити у групној и индивидуалној настави. Лексика и граматика се уводе кроз пажљиво састављене, али живе и занимљиве текстове – дијалоге, полилоге и моноло-

9 Радни материјали апробирани су и код говорника енглеског, француског, немачког, кинеског, словачког, шпанског. Говорници јерменског, азербeјџанског, украјинског и др. језика са територије бившег Совјетског Савеза обично су истовремено и говорници руског.

ге. Правила су представљена у виду схема, а градиво се утврђује помоћу задатака различитих типова. Уџбеник садржи писмене вежбе које чине елементе радне свеске. Лексичко-граматичке целине су подељене у 24 лекције по тематском принципу. Текстови и вежбе дати су наизменично, обезбеђујући динамику и ефикасност рада.

У прилогу се налазе додатне вежбе и текстови, граматичке табеле, списак глагола, текстови аудио-дијалога и детаљан садржај. Градиво је предвиђено за око 200 академских часова рада у учионици и код куће уз умерен број понављања приликом његовог утврђивања.

У складу са уверењем аутора да језик представља културни код земље, у фокусу свих текстова су Србија и Срби. Стил излагања је свеж и прикладно забаван, а земља и њени становници представљени реалистично кроз различите стилске регистре. Сам назив уџбеника (позната српска шаљива изрека) сугерише њен благо хумористички тон, за који аутор сматра да је карактеристична црта српског менталитета”.

Одабране су оне теме које имају потенцијала за дискусију и самостално истраживање. QR кодови ка спољашњим изворима чине наставу мултимедијалном и модуларном.

Дизајн књиге је чист и не скреће фокус са садржаја. Ведре боје и илустрације сугеришу осећај лакоће стварајући позитивну атмосферу приликом усвајања захтевног градива. Истој идеји су подређени други технички параметри: адекватна тежина, дебљина и мекоћа папира за писање, прошивен повез. Књигу прате обновљиви електронски ресурси..., где се објављују онлајн-задаци и интересантне чињенице о српској култури.

Иако уџбеник није гаранција успешних исхода, он даје неопходан основац и програм и дефинише методичке акценте које представљамо у наставку овог рада.

5. Садржај наставе. Методички акценти и интерференција

Рад са одраслим руским говорницима значи добар распоред методичких акцената и пажња према међујезичкој интерференцији. Информације о потенцијалним грешкама утичу на припрему материјала (наставног и контролног) и штеде време. Интерес у том смислу представља типологија грешака састављена на бази преписке Александра Белића и Георгија Острогорског (Милошевић 2016). Анализа је допуњена резултатима писмених тестова Центра за српски као страни језик у Београду (2006–2012, број тестова није наведен). Анализа различитих нивоа интерференције је подстицајна за даља истраживања у овој области.

Данас типологија у служби наставе би се могла проширити укључивањем контролних тестова са разноврснијим језичким материјалом који би уједно указали на „упорност” појединих грешака, односно време усвајања правила. Фиксирање (транскрибовање) усменог говора омогућило би анализу говорне продукције, укључујући фонетске грешке, као и грешке на нивоу прагматике. Шири узорак испитаника различитог пола, узраста, образовања, социјалног статуса, језичких навика – допринео би јаснијем раздвајању систематских и индивидуалних, односно спорадичних грешака.

5.1. Метајезик на часу

Грамматичка објашњења на часу дају се на српском језику, али се схематизују. Бира се свака реч и избегава разводњеност, јер се ученици труде да процесуирају сваку реч, што захтева концентрацију и води брзом умањању. Избегавање термина *енклитика*, *агенс*, *рекција*, *рефлексивност* и др., када је могуће, није профанација лингвистичке науке нити одраз нестручности наставника, већ је, напротив, једна од његових вештина. Тако, облици *сам*, *си*, *је...* или *га*, *му*, *јој* и сл. лакше се доносе као *rep* или *deo* (*откинут од*) *речи* који не може да опстане сам, без ослонца на другу реч (групу), и зато „хоће” да стоји на (условно) другом месту у реченици (употреба енклитика после логичких целина у сложеним исказима помиње се тек пошто се научи основни ред речи – тада ће и реч *енклитика* имати своју когнитивну репрезентацију у глави ученика, тј. имати за шта да се асоцијативно веже).

5.2. Ћирилица vs латиница

Избор азбуке, односно абецедице не искључује учење другог писма, али се од нечега мора кренути. И ћирилица, и латиница имају својих предности.

Латиница је позната руским говорницима из европских језика, електронских уређаја и апликација. Више је заступљена у банкама, на туристичким местима, у насловима продавница, јеловницима ресторана. Традиционално је популарна у настави српског као страног језика. Из описа структуре тестова Центра за српски као страни језик у Београду из 2023. закључујемо да је била основна азбука наставе у мешовитим групама – у тестовима за нивое А1, А2 и Б1 предвиђено преписивање текста са латинице штампаном ћирилицом, док се писана ћирилица јавља тек на Б2 (Николић Мастоид 2023: 14).

Ћирилица је основно српско писмо, што је само по себи довољно за њен избор.

Осим тога, за говорнике руског ћирилица је ближа, што олакшава читање и писање. Међутим, неке ученике ћирилица збуњује управо због тога што је не доживљавају као страну азбуку.

5.3. Фонетика

Фонетика се код овог типа наставе српског језика у делу објашњења ограничава само на оно што је потребно за правилан изговор, што се најбоље усвоји кроз поређење руског и српског језика и имитацију (аудио вежбе). Поред оног чега *има* у српског језику, ефикасно је нагласити и оно чега *нема*.

У руском језику акценат је квантитативно-квалитативни, код којег се наглашени слог издваја по дужини и по квалитету (не редукује се квалитативно). У српском акценти су мелодијски, нема квантитативне редуције и скраћивања, тј. слогови се изговарају подједнако јасно, како пре тако и после акцентованог слога. Типови акцента нису приоритет. Важно је нагласити постојање дугих слогова и да дужина слога не значи да је он и наглашен, како би се избегле грешке **девојка, идЕмо, мењАчница*.

У руском језику неакцентовани слогови се редукују што доводи до другачијег звучања у односу на правопис: $o \rightarrow a$, $e \rightarrow u^o$ и $я \rightarrow u^o$ (*молоко* [ма-лако], *метро* [м'и'тро], *пятьдесят* [п'и'д'д'и'с'ат]¹⁰). У српском редуције нема, што се мора и нагласити. Скреће се пажња да се *о* увек изговара као *о*, никад као *а*: *слово*, не *слова*, а *е* као *е*, никад као *и* („као кад диктирате детету диктат и не желите да погрешите“).

У руском језику испред *е* и *и* обележавају мекоћу претходних сугласника. У српском тврди сугласници остају увек тврди. Највећа разлика се испољава у комбинацијама *е* и *и* са *т*, *д*, *з* и *с* – *тешко*, *тихо*, *иди*, *земља*.

Изазов представља изговор и разликовање *ч*, *џ*, *ћ* и *ђ*. Комбинација *т+ш* (нпр. рус. *лучше*) помаже да се постигне изговор *ч* и избегне интерференција са рус. меким *ч*. Исто тако, за изговор *џ* се даје скуп *д+ж*. За изговор *ћ* може бити користан пример рус. меког *д'* и „меког“ *ж'* у рус. речима *дрожжи*, *приежжать*.

Слоговно *р* не постоји у руском, али се обично усваја без већих потешкоћа (в. и друге напомене у *Говори српски 1*.)

5.4. Лексика

Вокабулар код говорника руског језика увелико превазилази А1, а делимично и А2 захваљујући словенским речима (*вода*, *трава*, *рука*, *небо*), заједничким позајмљеницама (*студент*, *инвестиција*, *музика*) и речима познатим из других језика (*лаптоп*, *дефинитивно*). Боравак у језичкој средини доприноси раном усвајању формула љубазности и честих израза (*то је то*, *кеса не треба*), али и конструкција које нису стандардизоване (*хвала пуно*,

10 Користи се поједностављена, „школска“ транскрипција, уп. МФА: [mɛʎ'ko], [mɪ'tro], [pʲɪd'ʂɛt].

кафа за понети). Контакт са административним језиком доноси речи *возачка дозвола*, *технички преглед*, *боравак*, *осигурање*.

Заједнички лексички фонд у исто време носи ризик међујезичке хомонимије. Поред широко познатих *вредан*, *фамилија*, *бистар* постоји безброј случајева: *пристати* личи на рус. ‘закачити се’, *искусан* рус. ‘изуједан’, *спојте* ‘отпевајте’, *скоро* ‘ускоро’ итд. Овај тип интерференције може довести до неуспеха у комуникацији (Шапич 2022).

Везе између матерњег и српског језика су занимљиве и корисне. Тако, коренски слогови *-ла-*, *-ра-*, *-ле-* и *-ре-* имају паралеле у руском: *голова-глава*, *сторона-страна*, *голод-глад*, *холод-хлад*, *борода-брада* итд. Ова везе олакшавају самостално закључивање значења речи *млеко* у *праху*, *Деда Мраз*, *прасе*, *свињски врат*, *кравица* итд.

5.5. Морфологија

Граматицке категорије у српском и руском су структурно сличне, али нису идентичне.

Категорија рода (*он*, *она*, *оно*) разликује се већ у множини: рус. облик *они* покрива сва три рода. Зато се јављају грешке: облик *они* се користи и уместо *оне* (ж.р.) и уместо *она* (ср.р.). Код множине именица се јавља погрешан облик **књиги* јер руски у номинативу множине користи наставак *-и* (*-ы*) за оба рода: рус. *книги*, *ученики*. Грешка се шири на одредбу (придев, заменицу, редни број): **моји књиги*. Облици **речници*, *дијалози*, *орахи* настају због одсуства у рус. алтернације *к*, *г*, *х* испред *-и*. Проширење основа попут *часови* и *бројеви* има паралелу са рус. *сыновья*.

Пажња се посвећује увежбавању глаголских облика, посебно глаголу *јесам*. У руском се помоћни глагол не користи, иако је познат из прецедентних текстова (*аз есмь царь*; *иже еси на небесех*), па га ученици често изостављају или користе погрешно: **ја читао*, **ја сам читам*, **ја читао сам*. Да би се број грешака смањило, препоручује се увођење перфекта тек након стабилног усвајања презента (тај принцип следи уџбеник *Говори српски 1*).

Увођење презента се делом ослања на руски систем. Сви српски глаголи у 1. лицу једине завршавају се на *-м*, док у руском постоје само 2 таква глагола: рус. *ем*, *дам*. С друге стране, у руском сви глаголи у том облику имају завршетак *-у* (*-ю*), док у српском то важи само за 2 глагола: *хоћу* и *могу*. Овај контраст је занимљив и уз вежбање веома користан.

Интерференција се јавља и у конструкцијама са два предиката: *волим да читам*. У руском везник *да* може имати значења ‘и’ (рус. *дед да баба*) и ‘али’ (*бил, да не разбил*). Тако настају грешке **једем да пијем* (уместо *и пијем*) или **желео сам да нисам дошао* (уместо *али нисам дошао*). Позна-

вање рус. архаизма *али* ‘или’ доноси грешке **увек пијем чај али кафу* (уместо *чај или кафу*).

Код глагола *требати*, који се уводи у модалној функцији, сличност с рус. прилогом *надо* вуче допуну у дативу **треба ми да идем* коју подстиче и негативни језички материјал „са улице” заједно са облицима **треbam*, *требаиш* итд.

Функције глаголског вида су код руских говорника предмет позитивног трансфера. Једну од разлика чини употреба свршеног глагола у презенту за уобичајене радње: *увек положим испите*. У руском тај облик гради будуће време: *прочитаю* ‘прочитаћу’. Неки одрасли ученици нису свесни видова ни у сопственом језику, али их ипак савладају уз обрасце и континуирано понављање.

Код будућег времена важно је разграничење функција глагола *хтети*, јер га руски говорници везују за значење ‘желети’. Тако, *хоћеш ли понети кључ?* преводe као ‘желиш ли да понесеш’, а одговор *хоћу!* као ‘желим’.

5.6. Синтакса

Ред речи је изазов који говорници руског језика „деле” са другим странцима (Krajišnik, 2000) (Strižak, 2023).

При увођењу енклитика правило се поједностављује – оне стоје иза прве акцентоване речи или синтагме: *друг је / мој друг је / мој добар друг је...* Речца *ли* се усваја лако кроз конструкције *да ли / је ли / учииш ли*, као и њено место у реченици, док повратна речца *се* захтева пажњу од самог почетка: *зовем се / ја се зовем*. Наглашава се да је повратна речца у низу енклитика увек на последњем месту у свом сегменту реченице: *вратио сам се, рекао сам да сам се вратио*. У усвајању реда речи помаже визуелизација у облику воза где се енклитике, ако их има, „возе” у другом вагону и имају резервисана места.

Конструкције за грађење општих питања *да ли* захтевају увежбавање јер се у руском таква питања граде променом интонације: *Он студент?*

Код перфективних глагола *хтети* и *имати* очекују се грешке у негацији: **ја сам не хтео / немао*. Како у руском негација није строго везана за глагол, могући су облици: **не много сам се уморио*. Грешке у потенцијалу су такође последица интерференције: **не рекао бих*, **ми бисмо не ишли*.

Одрасли ученици са сопственим стилем изражавања у матерњем језику тешко се прилагођавају једноставнијем говору. Компромисно решење може бити увођење фразе *мислим да...* уз објашњење да *везник да* уводи нови сегмент реченице и релевантним напоменама о месту енклитика.

Говорници руског мешају везнике *да* и *шта* у изричним реченицама: **мислим шта...* Посебну пажњу треба посветити разликовању *да*, *шта* и *што* при увођењу нових функција везника.

6. Закључак

Успешна настава код одраслих говорника руског језика подразумева дефинисане циљеве, структуриран курс, прилагођене материјале и компетентне предаваче са развијеном интеркултурном компетенцијом која има и психолошку компоненту. Партнерски однос учесника наставног процеса гради се тактично и на принципима уважавања специфичних потреба одраслих ученика. Познавање руско-српских контраста помаже да се пажња усмери на оне језичке нивое на којима се најчешће испољавају тешкоће: фонетику, лексику (нарочито међујезичку хомонимију), глаголско-временски и падежни систем, синтаксичке особине и прагматику.

Иако структурна сличност српског и руског језика омогућавају брже разумевање и продукцију говора, она истовремено повећава ризик од интерференције.

Правилно распоређени методички акценти – са посебним фокусом на (1) фонетски контраст (својства акцената и дужина, разликовање *ч / њ / љ / џ*, избегавање редукције), (2) системско увођење морфолошких категорија, (3) синтаксички аспект (енклитике, ред речи, функције везника), (4) контролисану лексику уз пажњу према међујезичким хомонимима, (5) избор писмене праксе (ћирилица vs латиница), (6) андрагошки осмишљен план и мерљивост исхода и (7) редовну дијагностику и корективну анализу грешака – чине наставу ефикаснијом, скраћују време усвајања и смањују ризик од интерференције код говорника руског језика. Избор метода, техника и адекватних наставних средстава обезбеђује стабилан ослонац у планирању наставе и помаже код развоја комуникативне и интеркултурне компетенције ученика.

Развој методике наставе српског као страног за говорнике руског језика не само да доприноси побољшању језичке интеграције појединаца, већ и продубљује разумевање наставе блискородних словенских језика. Систематска истраживања у области андрагогије, примена њихових резултата, као и усавршавање наставника, коришћење искустава из методика структурно сличних језика и размена знања представљају кључне факторе унапређивања наставног процеса. Анализа специфичних потешкоћа с којима се сусрећу одређене групе говорника, укључујући говорнике руског језика, омогућава стварање поуздане базе података за оптимизацију наставних метода и за даља језичка истраживања.

Цитирана литература

- Алексеева, Полина М. и Виолета Е. Николашкина. «Технология обучения взрослых». Проблемы современного педагогического образования 76–1 (2022): 24–26.
- [Aleksееva, Polina M. i Violeta E. Nikolashkina. «Tekhnologiiā obucheniiā vzroslykh». Problemy sovremennoгo pedagogicheskogo obrazovaniia 76–1 (2022): 24–26]
- Арсеньев Алексей Б., М.Л. Ордовский-Танаевский (в двух книгах). Книга Первая. Белград. Гимназија в лицах. Первая сербско-русская гимназия в Белграде (1920–1944). Белград: Архив Сербской Православной Церкви, 2018.
- [Arsen'ev Alekseĭ B., M.L. Ordovskii-Tanaevskii (v dvukh knigakh). Kniga Pervaia. Belgrad. Gimnazija v litsakh. Pervaia serbsko-russkaiā gimnaziia v Belgrade (1920–1944). Belgrad: Arkhiv Serbskoĭ Pravoslavnoĭ Tserkvi, 2018]
- Грицкат, Ирена. «Први уџбеници српског језика за руске емигранте». Зборник Матиче српске за филологију и лингвистику XXXVII (1994): 189–192.
- [Grickat, Irena. «Prvi uđzbenici srpskog jezika za ruske emigrante». Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXXVII (1994): 189–192]
- Дешић, Милорад (ур.) Српски као страни језик у теорији и пракси. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2007.
- [Dešić, Milorad (ur.) Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi. Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, 2007]
- Ђорђевић, Катарина. «Уџбеници и приручници српског језика као страног». Лингвистички актуелности 31 (2018): 20–33.
- [Đorđević, Katarina. «Uđzbenici i priruĉnici srpskog jezika kao stranog». Lingvistiĉki aktuelnosti 31 (2018): 20–33]
- Зимодро, Светлана С., Саня Миличевич и Екатерина И. Якушкина. Полный курс сербского языка. Москва: АСТ, 2023.
- [Zimodro, Svetlana S., Saňa Milichevich i Ekaterina I. ĪAkushkina. Polnyĭ kurs serbskogo iāzyka. Moskva: AST, 2023]
- Крајишник, Весна. «Нека питања из методике наставе српског као страног језика». [У:] В. Крајишник (ур.) Српски као страни у теорији и пракси III (2016): 7–26.
- [Krajišnik, Vesna. «Neka pitanja iz metodike nastave srpskog kao stranog jezika». [U:] V. Krajišnik (ur.) Srpski kao strani u teoriji i praksi III (2016): 7–26]
- Крајишник, Весна. «Проблеми са редом ријечи у српском језику као страном (глаголске енклитике)». Славистика IV (2000): 261–270.
- [Krajišnik, Vesna. «Problemi sa redom rijeĉi u srpskom jeziku kao stranom (glagolske enklitike)». Slavistika IV (2000): 261–270]
- Крајишник, Весна (ур.) Српски као страни језик у теорији и пракси II. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2011.
- [Krajišnik, Vesna (ur.) Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi II. Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, 2011]

- Крајишник, Весна (ур.) Српски као страни у теорији и пракси III. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2016.
- [Krajišnik, Vesna (ur.) Srpski kao strani u teoriji i praksi III. Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, 2016]
- Крајишник, Весна (ур.) Српски као страни у теорији и пракси IV. В. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2020.
- [Krajišnik, Vesna (ur.) Srpski kao strani u teoriji i praksi IV. Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, 2020]
- Крајишник, Весна (ур.) Српски као страни у теорији и пракси V. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2023.
- [Krajišnik, Vesna (ur.) Srpski kao strani u teoriji i praksi V. Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik, 2023]
- Кулинка, Елена С. «Особенности обучения взрослых иностранному языку». Международнй журнал гуманитарных и естественных наук 2–1 (77) (2023): 124–128.
- [Kulinka, Elena S. «Osobennosti obucheniia vzoslykh inostrannomu iazyku». Mezhdunarodnyĭ zhurnal gumanitarnykh i estestvennykh nauk 2–1 (77) (2023): 124–128]
- Кульбакин, Степан М. Сербский язык. 2. Хрестоматия / сост. проф. С.М. Кульбакин. Харьков: тип. и литогр. М. Зильберберг и сыновья, 1915. <<http://heritage.jssc.ru/Book/17535>>.
- [Kul'bakin, Stepan M. Serbskii iazyk. 2. Khrestomatiia / sost. prof. S.M. Kul'bakin. Khar'kov: tip. i litogr. M. Zil'berberg i synov'ia, 1915. <<http://heritage.jssc.ru/Book/17535>>]
- Кульбакин, Степан М. Сербский язык: фонетика и морфология сербского языка: пособие к лекциям проф. С.М. Кульбакина: с картой наречий сербского языка. 2-е, с измен. и доп. Полтава: электр. типолитогр. Э.Л. Фришберга, 1917. <<http://heritage.jssc.ru/>>.
- [Kul'bakin, Stepan M. Serbskii iazyk: fonetika i morfologiiia serbskogo iazyka: posobie k lektsiiam prof. S.M. Kul'bakina: s kartoĭ narechii serbskogo iazyka. 2-e, s izmen. i dop. Poltava: elektrich. tipolitogr. È.L. Frishberga, 1917. <<http://heritage.jssc.ru/>>]
- Кульбакинъ, Степанъ М. Краткая сербская грамматика для русскихъ: съ текстами и словарчикомъ к нимъ. Београд: Къижарница Геце Кона, 1922.
- [Kul'bakin, Stepan M. Kratkaia serbskaia grammatika dlia russkikh: s tekstami i slovarchikom k nim. Beograd: Kъizharnitsa Getse Kona, 1922]
- Ломпар, Весна. «Први уџбеник српског као страног језика?» [У:] В. Крајишник (ур.) Српски као страни језик у теорији и пракси V (2023): 31–40.
- [Lompar, Vesna. «Prvi uđbenik srpskog kao stranog jezika?» [U:] V. Krajišnik (ur.). Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi V (2023): 31–40]

- Ломпар, Весна (priređivač). Српски с лакоћом: приручник за предаваче српског језика као страног. Друго, проширено издање. Београд: Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 2021.
- [Lompar, Vesna (priređivač). Srpski s lakoćom: priručnik za predavače srpskog jezika kao stranog. Drugo, prošireno izdanje. Beograd: Filološki fakultet, Međunarodni slavistički centar, 2021]
- Мезенцева, Лариса В. и Регина Н. Зиязова. «О непрерывном образовании». Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева 4 (19) (2015): 144–150.
- [Mezentseva, Larisa V. i Regina N. Ziiāzova. «O nepreryvnom obrazovanii». Vestnik Volzhskogo universiteta im. V. N. Tatishcheva 4 (19) (2015): 144–150]
- Милошевић, Стефан. «Типологија граматичких грешака руских говорника при усвајању српског језика». [У:] В. Крајишник (ур.). Српски као страни језик у теорији и пракси III (2016): 169–180.
- [Milošević, Stefan. «Tipologija gramatičkih grešaka ruskih govornika pri usvajanju srpskog jezika». [U:] V. Krajišnik (ur.). Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi III (2016): 169–180]
- Николић Мастоd, Биљана Р. «О центру за српски као страни језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду». [У:] В. Крајишник (ур.). Српски као страни језик у теорији и пракси V (2023): 7–18.
- [Nikolić Mastod, Biljana R. «O centru za srpski kao strani jezik na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu». [U:] V. Krajišnik (ur.). Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi V (2023): 7–18]
- Новаковић, Александар. «Методика наставе српског као страног језика на почетку XXI века». Прилози настави српског језика и књижевности X (2021): 85–110.
- [Novaković, Aleksandar. «Metodika nastave srpskog kao stranog jezika na početku XXI veka». Prilozi nastavi srpskog jezika i književnosti X (2021): 85–110]
- Оберемко, Ольга Г. и Елена А. Малютина «Уровни культурной самоидентичности и способы ее развития при обучении иностранным языкам взрослых». Вестник Московского государственного лингвистического университета. Образование и педагогические науки, (1 (838)) (2021): 118–127.
- [Oberemko, Ol'ga G. i Elena A. Maliūtina «Urovni kul'turnoi samoidentichnosti i sposoby ee razvitiia pri obuchenii inostrannym iazykam vzroslykh». Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta. Obrazovanie i pedagogicheskie nauki (1 (838)) (2021): 118–127]
- Пассов, Ефим И. и Н. Е. Кузовлева. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования: методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного. Москва: Русский язык. Курсы, 2010.
- [Passov, Efim I. i N. E. Kuzovleva. Osnovy kommunikativnoi teorii i tekhnologii inoiazychnogo obrazovaniia: metodicheskoe posobie dlia prepodavatelei russkogo iazyka kak inostrannogo. Moskva: Russkii iazyk. Kursy, 2010]
- Просвирина, Ольга А. Сербский язык с нуля. Москва: Издательский дом ВКН, 2018.
- [Prosvirina, Ol'ga A. Serbskii iazyk s nuliā. Moskva: Izdatel'skii dom VKN, 2018]

- Раичевић, Вучина. Општа методика наставе словенских језика у инословенској средини. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- [Raičević, Vučina. Opšta metodika nastave slovenskih jezika u inoslovenskoj sredini. Beograd: Zavod za udžbenike, 2007]
- Толстой, Илья И. Сербскохорватско-русский словарь. 3-е изд. Москва: Советская энциклопедия, 1971.
- [Tolstoj, Il'ia I. Serbskokhorvatsko-russkij slovar'. 3-e izd. Moskva: Sovetskaia ěntsiklopediia, 1971]
- Чарский, Вячеслав В. Сербский язык: Самоучитель. Москва: Живой язык, 2013.
- [Charskij, Viacheslav V. Serbskij jazyk: Samouchitel'. Moskva: Zhivoj jazyk, 2013]
- Шапић, Јулија. Говори српски да те цео свет разуме. 3. изд. Београд: Храбар, 2024а.
- [Šapić, Julija. Govori srpski da te ceo svet razume. 3. izd. Beograd: Hrabar, 2024a]
- Шапић, Јулија. Говори српски да те цео свет разуме 2. Београд: Храбар, 2024б.
- [Šapić, Julija. Govori srpski da te ceo svet razume 2. Beograd: Hrabar, 2024b]
- Шапич, Юлия Л. «Межкултурна компетенција в русско-сербској комуникацији». *Јзык и култура в современном мире 1 (2024): 289–297.*
- [Shapich, Ul'ia L. «Mezhkul'turnaiā kompetentsiia v russko-serbskoj komunikatsii». *Iazyk i kul'tura v sovremennom mire 1 (2024): 289–297]*
- Шапич, Юлия Л. «О деструктивном влиянии лингвистической интерференции при переводе рассказов А.П. Чехова на сербский язык». *Вестник Московского Университета. Серия 22. Теория перевода (2022): 78–92.*
- [Shapich, Ul'ia L. «O destruktivnom vliianii lingvisticheskoj interferentsii pri perevode rasskazov A.P. Chekhova na serbskij jazyk». *Vestnik Moskovskogo Universiteta. Seriiā 22. Teoriiā perevoda (2022): 78–92]*
- Шапич, Юлия Л. «О роли пользователя в лексикографическом источнике». *Славистика, 27(1), 2023: 115–123.*
- [Šapic, Julija L. «O roli pol'zovatelā v leksikografičeskom istočnike». *Slavistika, 27(1), 2023: 115–123]*
- Kruger J, Dunning D. «Unskilled and Unaware of it: How Difficulties in Recognizing one's own Incompetence Lead to Inflated Self-assessments. *J Pers Soc Psychol.* 1999; 77(6): 1121–1134.
- Krishnan, D., Ghazali, M. H., Shahid, K. H. M., Samad, S. A., Yaakob, A. F., Hussain, S. S. H. & Rahmat, N. H. «A Study of Relationship between Motivation and Fear of Learning A Foreign Language». *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 13(6), (2023): 2390–2407.
- Raby, Françoise. «Forging New Pathways for Research on Language Learning Motivation». *Journal of Language and Cultural Education* 3(1), (2015): 1–13.
- Strižak, Nikica. «Raspored enklitika u nastavi srpskog kao stranog jezika». [У:] В. Крајишник (ур.). *Српски као страни језик у теорији и пракси V (2023): 123–134.*

МЕТОДИЧЕСКИЕ АКЦЕНТЫ В ПРЕПОДАВАНИИ СЕРБСКОГО КАО ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НОСИТЕЛЯМ РУССКОГО ЯЗЫКА

Резюме

В связи с устойчивым ростом интереса к изучению сербского среди носителей русского языка возникает необходимость совершенствования методики преподавания сербского как иностранного языка, особенно в контексте курсового обучения взрослых. Достижения методики преподавания славянских языков и современный ориентир на учащегося как субъекта обучения диктуют специфический подход, учитывающий структурные сходства и различия сербского и русского языков на уровнях лексики, фонетики, морфологии, синтаксиса и прагматики.

Данная работа рассматривает методические аспекты преподавания сербского языка взрослым русскоязычным учащимся, выделяя ключевые проблемы, возникающие в процессе обучения. Среди них – недостаточная обеспеченность в стране квалифицированными кадрами, нехватка учебных пособий и методических разработок, несогласованность деятельности курсов и преподавателей, работающих с русскоязычной аудиторией. Кроме этого, в методике преподавания сербского как иностранного языка получила распространение практика некритического переноса методики преподавания английского языка без учета типологических различий – как самого сербского языка, так и особенностей родного языка учащихся.

Наряду с методическими акцентами и рекомендациями преподавателям, работающим со взрослыми русскоязычными учащимися, внимание уделяется анализу потенциальных ошибок у носителей русского языка вследствие интерференции, возникающей на различных уровнях языковой системы. В фонетическом плане у русскоязычных учащихся наиболее частыми проблемами являются редукция безударных гласных (по аналогии с русским), некорректное произношение твердых и мягких согласных, сложности с произношением сербских звуков [ч], [ц], [h], [ḥ], неправильное восприятие долготы гласных. В грамматическом аспекте затруднения связаны с употреблением правильных падежных и временных форм, использованием вспомогательных глаголов, а также с синтаксическими ошибками, связанными с порядком слов, формированием вопросительных и отрицательных конструкций, употреблением союзов и т.д. Подчеркивается важность выбора материала для обучения (основного метода и адекватного учебника как ключевого методического инструмента), который попеременно и дозированно дает лексику и грамматику, посвящая внимание контрастным явлениям и экономя время там, где ожидается позитивный трансфер.

Андрагогический аспект обучения взрослых русскоязычных учащихся имеет важное значение для успешной организации учебного процесса. Учитываются когнитивные особенности взрослых учащихся: высокая степень осознанности в процессе изучения языка, потребность в четкой структуре занятий, природа

мотивации, зависящая от практической применимости изучаемого материала, но и поддерживаемая на занятиях преподавателем атмосфера. Подчеркивается важность взаимодействия между преподавателем и учащимися на принципах партнерства. Описаны также некоторые психологические проблемы, которые могут возникать в процессе обучения.

Развитие методики преподавания сербского языка как иностранного для носителей русского языка не только способствует их более быстрой языковой интеграции, но и вносит вклад в совершенствование методологии преподавания родственных славянских языков в целом. Системный подход к организации обучения, обмен педагогическим опытом, внедрение инновационных методик и дальнейшие исследования в данной области значительно повысят качество преподавания.

Ключевые слова: сербский как иностранный язык, методика преподавания, носители русского языка, иностранцы, обучение взрослых, андрагогика, интерференция, курсовое обучение.